

46

Επανάστασεις... τέλος!

Το βιβλίο του E. J. Hobsbawm «Η εποχή των επαναστάσεων, 1789-1848» (Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης) αναλύει και ερμηνεύει τις αλλαγές που προκάλεσαν η πολιτική Γαλλική Επανάσταση και η αγγλική Βιομηχανική Επανάσταση.

Σήμερα, σ' ένα κόσμο που δεν επικρατεί πλέον χαρά και όλα τα ενδεχόμενα είναι ανοιχτά για το μέλλον των λαών, άλλο δεν μας μένει παρά η καταφυγή στο διάβασμα της ιστορίας ή στο ξαναδιάβασμά της, όχι για να ικανοποιήσουμε την περιέργειά μας για το παρελθόν, αλλά για να μπορέσουμε να καταλάβουμε πώς και γιατί ο κόσμος πήρε τη σημερινή του μορφή η οποία έχει αρχίσει πάλι ν' αλλάζει. Κι αυτή η (τεράστια) αλλαγή δυστυχώς γίνεται με εκατοντάδες νεκρούς σε δεκάδες μέτωπα, στην Ασία και στην Ευρώπη. Σίγουρα δεν υπάρχουν προφήτες για να προφητέψουν τη νέα μορφή του κόσμου. Γιατί μη νομίσει κανείς ότι μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, πάει, διαμορφώθηκε και η νέα κατάσταση. Δυστυχώς όλα είναι ρευστά, όπως το αίμα που χύνεται καθημερινά στις περιοχές της πρώην Γιουγκοσλαβίας. Αν δεν καταλαβαίνουμε τι γίνεται, καλύτερα να μη μιλάμε, να στρωθούμε κάτω και να δούμε γιατί και πως φτάσαμε εδώ που είμαστε. Και δεν εννοούμε μονάχα την Ελλάδα αλλά όλη την Ευρώπη κ.λπ. Βρισκόμαστε σε μια περίοδο παρακμής των κρατών. Αλλά να πως ο γάλλος πολιτικός Ζαν Πιέρ Σεβενιαν

«Ελευθερώσου από αυτή την οκνηρή, νυσταλέα και ανόητη αδιαφορία, από αυτή τη νωθρή олиγογρία που κρατά δέσμιους τους ανθρώπους, δίχως διερεύνηση δίχως σκέψη και δίχως φιλοδοξία...» (Άρθουρ Γιανγκ)

για αλλαγές σ' όλα τα μέτωπα, όπου θριαμβεύει η νέα αστική κοινωνία. Η διττή αυτή επανάσταση θα ανοίξει νέους δρόμους στα γράμματα, στις τέχνες, στη θρησκεία, στη φιλοσοφία, στη σκέψη γενικότερα. Αλλά θα προκαλέσει και την εφαρμογή νέων μεθόδων στο εμπόριο, στη βιομηχανία, στη διπλωματία, στη διακυβέρνηση των κρατών, στους πολέμους... Στη διάρ-

μέσα του 20ού αιώνα κατά της Δύσης. Μόνο στον ισλαμικό κόσμο (κι εδώ ως σκεφτούμε λιγάκι τα περι μουσουλμανικών τόπων και τα τοιαύτα) μπορούμε να επισημάνουμε τα πρώτα στάδια της διαδικασίας με την οποία όσοι κατακτήθηκαν από τη Δύση υιοθέτησαν τις ιδέες και την τεχνική της για να ανακτήσουν την υπεροχή τους απέναντί της. Αλλά και μέσα στην Ευρώπη θα κάνει την εμφάνισή του το «φάντασμα του κομμουνισμού» για να υπομνήσει στη θριαμβεύτρια νέα κοινωνία ότι δεν θα μπορούσε να στέκεται στα καλά της. Καταδοκούσε για την ανατροπή της. Πάντως, για ΝΑ ξανάρθουμε στο Ισλάμ, θα παρατηρήσει κανείς ότι ήταν τόσο μεγάλη η ζέση και η εξάπλωσή του, που αν μιλήσουμε για θρησκευτική ιστορία, μπορούμε ίσως να χαρακτηρίσουμε την περίοδο 1789-1848 ως εποχή παγκόσμιας ισλαμικής αφύπνισης. Όπως παρατηρεί ο E.J.H., για την περίοδο που μιλάμε, η προσπάθεια «εκκοσμικεύσης» και η θρησκευτική αδιαφορία είχαν να παλαίψουν με εκδηλώσεις θρησκευτικής αναζωπύρωσης στην πιο αδιάλακτη, ανορθολογική και παρορμητική μορφή τους. Η επιστροφή στη μαχητική, σχολαστική και συντηρητική θρησκεία είχε πολλές όψεις. Για τις μάζες ήταν, σε γενικές γραμμές, η μέθοδος για να ανταπεξέρχονται στη θλιβερή και απάνθρωπη καταπιεστική κοινωνία του αστικού φιλελευθερισμού: κατά τα λόγια του Μαρξ ήταν η «καρδιά ενός άκαρδου κόσμου, όπως είναι το πνεύμα σε συνθήκες μη πνευματικές ... το όπιο του λαού». Στους πολιτικά καθυστερημένους λαούς έδωσε έκφραση στις διασπαστικές και τις φιλοδοξίες τους. Για τις μεσαίες τάξεις η θρησκεία μπορούσε να είναι ισχυρό ηθικό έρεισμα, η δικαίωση της κοινωνικής τους υπόστασης. Για όλους όσοι βρισκόνταν στην κορυφή της κοινωνικής πυραμίδας, ήταν παράγοντας κοινωνικής σταθερότητας...

Ένα άλλο ενδιαφέρον στοιχείο είναι ότι η Βιομηχανική Επανάσταση δημιούργησε τον ασχημότερο (το μαρτυρούσαν τα σκοτεινά, βρωμερά και γεμάτα ομίχλη δρομάκια του βιομηχανικού Μάντσεστερ) και τον δυστυχέστερο κόσμο με το ξεριζώμα των ανθρώπων σε πρωτοφανείς αριθμούς και τη στέρηση της ασφάλειας και της σιγουριάς τους. Επικρατούσε φτώχεια του χειρίστου είδους. Ήταν δρυμύτατη η κατηγορία ότι τα πράγματα ήταν χειρότερα απ' ό,τι στο παρελθόν. Αρκετοί, ωστόσο, υποστήριζαν ότι τα

ΕΞΟΡΜΗΣΗ
10-7-92

ΒΙΒΛΙΟΠΡΟΤΑΣΙΑ Η
- HOBSBAWM -
«Η εποχή των επαναστάσεων»

...στην εποχή των επαναστάσεων...
...η οποία κατακλύστηκε από τις
...αλλαγές που προκάλεσαν η
...πολιτική Γαλλική Επανάσταση
...και η αγγλική Βιομηχανική
...Επανάσταση.

...στην εποχή των επαναστάσεων...
...η οποία κατακλύστηκε από τις
...αλλαγές που προκάλεσαν η
...πολιτική Γαλλική Επανάσταση
...και η αγγλική Βιομηχανική
...Επανάσταση.

...στην εποχή των επαναστάσεων...
...η οποία κατακλύστηκε από τις
...αλλαγές που προκάλεσαν η
...πολιτική Γαλλική Επανάσταση
...και η αγγλική Βιομηχανική
...Επανάσταση.

...στην εποχή των επαναστάσεων...
...η οποία κατακλύστηκε από τις
...αλλαγές που προκάλεσαν η
...πολιτική Γαλλική Επανάσταση
...και η αγγλική Βιομηχανική
...Επανάσταση.